

Вектори аналітики в жанрових формах сучасної журналістики

Традиційна конфігурація журналістських жанрів у сегменті аналітики презентована й охарактеризована як система аналітичних векторів, що представляють публіцистичні твори у вигляді різноаспектних досліджень соціальної проблематики для мас-медіа.

Підготовка майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України, відповідаючи на нові виклики часу, набуває все більшої масштабності, різноманітності, методичного вдосконалення. Базова фахова дисципліна «Журналістські жанри» наявна у більшості навчальних планів українських закладів, у яких готують майбутніх працівників мас-медіа.

Традиційна конфігурація жанрових форм журналістики складається з трьох сегментів: інформаційні жанри, аналітичні жанри та художньо-публіцистичні жанри. Саме така схема теоретичного вивчення й практичного опанування жанрів пропонується у найбільш авторитетних підручниках з основ журналістики, теорії і методики журналістської творчості – зокрема, у книгах львівського професора В. Й. Здоровеги, харківського дослідника історії, теорії і практики журналістики І. Л. Михайлина, київського журналістикознавця Г. П. Кривошеї та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Відповідно до цієї триєдиної, практично класичної схеми навчальна дисципліна «Журналістські жанри» поділяється на три частини (як правило, це три семестри, або три модулі, або просто три розділи – «Інформаційна журналістика», «Журналістська аналітика» і «Художня публіцистика»).

Журналістська аналітика у цьому переліку є найскладнішою для опанування початківцями, найоб'ємнішою і найінтелектуальнішою групою жанрових форм. Як засвідчує доктор наук із соціальних комунікацій Т. С. Крайнікова у «Великій українській енциклопедії», аналітичні журналістські тексти в умовах так званого інформаційного вибуху (стрімкого збільшення інформації) упорядковують розуміння аудиторією суспільної ситуації, складних процесів глобалізованого світу, діяльності інституцій та лідерів [7].

Сегмент текстової медіааналітики включає в себе шість жанрів – кореспонденцію, статтю, коментар, огляд, рецензію і відкритий лист. Практика багаторічного викладання цієї навчальної дисципліни майбутнім журналістам підтверджує цей висновок і детермінує необхідність методичного вдосконалення, додаткової систематизації навчального матеріалу.

У результаті довготривалої практики керування процесом опанування аналітичних жанрів майбутніми журналістами у кількох київських університетах нами була вироблена авторська теоретико-методична платформа розгляду журналістської аналітики як спектру різновекторних досліджень соціальної проблематики. Це дало змогу, крім іншого, розробляти

студентам одну й ту ж тему, піддаючи її різним формам аналізу, що значно полегшило розуміння диференціації жанрів у середині аналітичної групи.

Таким чином шість жанрів представлені як шість видів (векторів) аналітики життєвого матеріалу, яку здійснює журналіст у процесі своєї творчості. Кореспонденція презентована як *локальна аналітика*. Перед написанням власної кореспонденції і вибору її зразків для жанрового досьє розглядається термін **локальність**, який є похідним поняттям від «локальний» (лат. *localis*, від *locus* – місце) – властивий лише для певного місця, що поширюється на вузьку область та не виходить за певні межі, передбачає чітку визначеність процесів і явищ у часі та просторі, його обмеженість і обумовленість контекстом взаємодії, реаліями конкретного місця. Ключова характеристика жанру дає розуміння його унікальної специфіки, зумовленої нічим іншим, як особливістю аналізу. Соціальна проблематика публіцистично досліджується на локальному, місцевому, одиничному рівні за допомогою методу індукції (від конкретного до загального).

Стаття презентується як *панорамна аналітика*. Панорама (від грец. *πανοραμα*, утвореного від *παν-* – «все-» і *οραμα* – «вид, видовище») – вид на місцевість згори, на далекий простір; видовище чого-небудь на великому, широкому просторі. **Панорамність** розгляду соціальної проблеми характеризує жанр статті у його особливому форматі і наявно демонструє полярність цього жанрового різновиду по відношенню до попереднього. Соціальна проблематика досліджується панорамно, тобто на широкому тлі життєвих фактів, у контексті оцінок, думок, пропозицій, з використанням переважно методу дедукції (від загального до конкретного).

Коментар (від лат. *commentārium* – записки, тлумачення) **являє собою приклад тлумачної аналітики** (містить пояснення, трактування чого-небудь). Це аналіз, який складають роз'яснювальні або критичні зауваження з приводу яких-небудь подій, явищ. **Тлумачність** є найхарактерніша інтонаційно-стилістична риса цього аналітичного жанру, який демонструє таким чином думку, позицію, погляд коментатора, а також формує це унікальне журналістське амплуа. Соціальна проблематика досліджується у вузькому ракурсі викладу думок експерта або колумніста з приводу заявленої теми.

Жанр огляд представляє *порівняльну аналітику*. Здійснення порівняльного аналізу низки однорідних явищ дає можливість оцінити предмет публіцистичного розгляду не сам по собі, а в його взаємозв'язках, аналогах, подібних проявах. Саме у цьому полягає перевага жанру – оглядач оперує не окремим фактом, не окремою подією, а певним спектром споріднених фактів, подій, ситуацій, явищ. **Порівняльність** (тобто ґрунтується на порівнянні, на встановленні співвідношень між досліджуваними предметами, явищами і т. ін.) є основною жанротворчою характеристикою огляду як жанру аналітики. Пізнання життєвих явищ шляхом порівняння, використання методу аналогії (д.-гр. *ἀναλογία* – подібність, схожість, відповідність, співмірність) – досить продуктивний і широко вживаний у мас-медіа вид соціальної аналітики.

Рецензія (лат. *recensio* – розгляд, обстеження, оцінка) презентована в рамках нашої концепції як *оціночно-мистецька аналітика*. Оскільки рецензія – єдиний тематично обмежений жанр (зосереджений виключно на оцінці творів мистецтва), специфіка його аналітичної сутності має змiстовну, а не структурну характеристику. Відповідно сформоване журналістське амплуа – рецензент – демонструє вузький тематичний сегмент спеціалізації журналіста-аналітика, який у своєму публіцистичному дослідженні мистецьких творів може використовувати будь-які методи аналізу задля оцінювання того чи іншого явища. **Оціночність** – домінуюча характеристика здійснюваного аналізу.

Відкритий лист – унікальний зразок *епістолярної аналітики*. Форма прямого звернення до конкретного адресата дає можливість епістолярно, використовуючи всі переваги стилю епістоли (д.-гр. *ἐπιστολή* – лист, послання, доручення письмове або усне) розглянути соціальну проблему у суб'єктивному, особистісному, відверто експресивному ракурсі. **Епістолярність** (тобто стиль прямого звернення, листування) дає можливість дослідити соціальну проблематику, поєднуючи стилеві переваги особистого листування з публічним дискурсом, апелювання і до названого адресата, і до широкої громадськості одночасно.

Отже, описана авторська концепція розгляду групи аналітичних жанрів журналістики як спектру конкретно визначених видів аналітики створює теоретико-методичну платформу, яка певним чином структурує найскладніший жанровий сегмент і, як показує досвід, полегшує теоретичне і практичне опанування жанрової специфіки медіатекстів.

Список літератури

1. Здорова В. Й. Теорія і методика журналістської творчості / В. Й. Здорова. – Львів: ПАІС, 2004. – 352 с.
2. Михайлин І. Л. Основи журналістики: Підручник / І. Л. Михайлин. – Вид. 3-тє доп. і поліпш. – К.: ЦУЛ, 2002. – 284 с.
3. Кривошея Г. П. Журналістика: методологічні аспекти літературної праці / Г. П. Кривошея. – К.: КиМУ, 2003. – 302 с.
4. Грабельников А. А. Работа журналиста в прессе: Учебное пособие / А. А. Грабельников. – М.: РИП-холдинг, 2005. – 274 с.
5. Вартанов Г. І. Система жанрів журналістики: Посібник для студентів / Г. І. Вартанов. – К.: МІЛП, 1997. – 55 с.
6. Мельник Г. С., Тепляшина А. Н. Основы творческой деятельности журналиста / Г. С. Мельник, А. Н. Тепляшина. – СПб.: Питер, 2004. – 272 с.
7. Крайнікова Т. С. Аналітичні жанри журналістики // Велика українська енциклопедія. – URL: [https://vue.gov.ua/Аналітичні жанри журналістики](https://vue.gov.ua/Аналітичні_жанри_журналістики). [Електронний ресурс]